

Информация за финансиран на проект

Наименование на конкурса:
Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания – 2021 г.
Основна научна област:
ХУМАНИТАРНИ НАУКИ
№ на договор:
Начална дата на проекта и срок на договора:
11.2021 продължителност 36 месеца
Заглавие на проекта:
„СВЕТЪТ ОТ ВЧЕРА“ – ВИДЯН ПРЕЗ КАТАСТРОФАТА ОТ 1939 ГОДИНА“ (УСЕЩАНИЯТА ЗА ЗАСТРАШЕНА ЕВРОПА В КУЛТУРАТА И ЛИТЕРАТУРАТА НА БЪЛГАРИЯ, УКРАЙНА, ПОЛША И ЧЕХОСЛОВАКИЯ)
Базова организация:
Институт за литература при Българска академия на науките
Партньорски организации:
Няма
Ръководител на научния колектив (академична длъжност, научна степен, име):
Доц. д-р Мариета Иванова-Гиргинова
Общ размер на договореното финансиране:
120 000

Резюме на проекта (до 1 стр. в рамките на полето по-долу):

Целта на проекта е да представи интуициите за катастрофата в Европа в навечерието на Втората световна война в четири култури и литератури чрез анализ на събития и текстове, провидели краха на стара Европа през 30-те и началото на 40-те години на ХХ в. Задачата е да се изследва 1939 година като „година на литературата“ чрез прилагане на популярния подход за изследване на „годините на литературата“. Това са години, в които се наблюдава натрупване на знакови литературни явления, на представителни литературни творби, на литературни полемики и новаторски направления. Този подход е част от американската и европейската литературноисторическа практика и е приложен успешно в изследванията на проф. Клео Протохристова и в поредица от изследвания на Департамент „Нова българистика“ (НБУ). Фиксацията върху 1939 г. съвсем не означава, че проектът не проследява процесите на нарастване на усещанията за застрашеност от катастрофа, които се проявяват през втората половина на 30-те години до 1945 година. Промените се изследват през литературата и културата на България, Украйна, Полша и Чехия. В този смисъл предлаганият научен проект е не само типологически, но и процесуален. Открояването на най-важните творби в различните жанрове на литературата в разглежданите четири страни е център на интерпретации, които разкриват значимостта на темата. Известен е фактът, че литературата и изкуството имат особени рецептори за катастрофичността в живота на обществата и случилото се грандиозно трагично събитие на Първата световна война, недоволствата от решаването на въпросите на мира след 1920 г. и нарастващите амбиции за реванш, подсилват усещанията за задаващата се катастрофа. Разбира се, каквито и антиутопии да се съчиняват, никой не може да предвиди абсолютната грандиозност и тоталното зло, което се развихря още първите месеци на Втората световна война. В тази ситуация се очаква, че литературата ще занемее, ще изгуби своя език, но тя не го прави и именно тази литература, изговаряща страховете, усетите за катастрофата и края на стара Европа изследва проектът. Йохан Хьойзинха в прочутата си книга „Сенките на утрешния ден“ прави своята проникновена диагноза на духовните страдания през разглеждания период.

Темата на проекта е част от единния организъм история – култура – литература. Тя неизбежно включва анализ на социополитическата, идеологическата и културната ситуация в четирите държави през разглеждания период. Общото название на проекта е провокирано от знаменитата книга на Стефан Цвайг „Светът от вчера. Дневници. Писма“, създадена в края на неговия живот.

Всяка от четирите европейски държави има специфична съдба в навечерието на Втората световна война. Има и свои интуиции за разпада на единна Европа – символ на културен и икономически просперитет. През 30-те и първата половина на 40-те години мощните военно Германия и Съветска Русия излъчват сигнали за предстоящата нова подялба на Европа. Какъв е отгласът от различните историко-политически събития, предвещаващи разпада на единна Европа в културата и литературата на разглежданите страни? Как случващото се в сферата на политическия и обществено-икономически живот рефлектира в мисленето и поведението на културния елит и в частност на творците – писатели, поети, философи, критици, публицисти, литератори и други представители на художествената интелигенция в България, Украйна, Полша и Чехия в изследвания период е ключовата задача на проекта. Изследването, систематизирането и анализирането на корпус от художествени, мемоарно-публицистични, очеркови, културно-геополитически и документални текстове е неговият обект. Изучаването на усетите за художествените кризи и естетически преломи за съжаление почти никога не се свързва с комплексното изучаване на близки по внушения текстове – есеистика, мемоари, спомени, дневници и всякакви

други документи от епохата, белязали умонастроенията на интелигенцията. А проектът прави именно това: чете заедно, комплексно като взаимопроникващи се текстови масиви художествена проза, поезия, есеистика и документалистика.

. В културната история кризите в художественото съзнание на интелигенцията имат както директно, така и дистанцирано, стилизирано, спекулативно (по един или друг начин) отражение, което ще бъде изследвано през оптиката на съвременни хуманитарни теории и методологии. Новаторството на проекта е в прилагане на комплексен интердисциплинарен подход за изследване на интуициите на интелектуалната прослойка в Европа, на нейните прогностичните визии и усети за краха на единна Европа. Той дава възможност да се осмислят по нов начин редица социокултурни и художествени феномени от средата на 30-те и началото на 40-те години, да се преразгледат традиционни постановки за интелектуалния срив и кризи в художественото самосъзнание на предвоенното поколение в Европа.

Иновативността на проекта е най-вече в изследване на интуициите за краха на единна Европа в големия културноисторически наратив на четирите страни, на неговите констелации, проявления и резултати като част от динамичната картина на съвременната култура. Това е и първи опит за четиристранен научен прочит на културните и художествени феномени в преломните години от средата на 30-те и 40-те на миналия век в българската, украинската, чешка и полска литератури в тяхната автономност, специфика и различия, но и в тяхната обща памет като част от стара Европа. Проектът обединява усилията на учени и специалисти българисти, украинисти, бохемисти и полонисти от България, Украйна, Чехия и Полша и привлича като научни консултанти и участници в него известни учени слависти като Остап Сливински, Олена Чмир, Войчех Галонска, Гражина Шват-Гълъбова, Марцел Черни, Ян Рихлик и редица др. специалисти в разглежданата област на познание.

Колективните и индивидуални травми от драматичните събития през разглеждания период и днес намират своя израз и прочит в литературата на съвременна Европа. И в този смисъл актуалността на научната проблематика е в изучаването на констелациите, на групиранията и прегрупиранията на интелектуалните елити в разглежданите страни, на личната им съпричастност към катастрофичните исторически събития в навечерието на Втората световна война в Европа и света. „Светът от вчера“ и днес е актуална метафора, която свързва индивидуалните и колективни истории на страните в ЕС, оживява по нов начин миналото и го превръща в инструмент за разбиране на настоящето.

Членове на научния колектив

Организации/участници	Бележка
Базова организация:	
Институт за литература при БАН	
<i>Ръководител на научния колектив</i>	
Доц.д-р Мариета Иванова-Гиргинова (ИЛ, БАН)	
<i>Участници:</i>	
доц. д-р Елка Трайкова (ИЛ,БАН) проф. Михаил Неделчев (НБУ) проф. д.ф.н. Маргрета Григорова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) доц. д-р Остап Сливински (ЛНУ „Иван Франко“) доц. д-р Добромир Григоров (СУ „Св. Кл. Охридски“) доц. д-р Мария Огойска (НБУ) гл.ас. д-р Владимир Колев (СУ „Св. Кл. Охридски“) хон. ас. д-р Лилия Желева (СУ „Св. Кл. Охридски“) докторант Венеса Маджарова (СУ „Св. Кл. Охридски“)	учен учен учен учен от чужбина учен учен учен млад учен докторант